

STRESZCZENIE SPRAWOZDANIA ROCZNEGO Z REALIZACJI PROGRAMU ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH NA LATA 2014-2020 ZA ROK 2019

*przygotowane na podstawie art. 50 ust. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego
i Rady (UE) nr 1303/2013¹*

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego [...]

WSTĘP

Zawartość przedmiotowa sprawozdania rocznego z realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) została określona w *rozporządzeniu wykonawczym Komisji (UE) nr 808/2014 ustanawiającym zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)*.

Szczegółowa struktura sprawozdania, w tym zawartych w nim tabel, wynika z wytycznych Komisji Europejskiej.

W rozdziale 1 sprawozdania zawarto informacje dotyczące realizacji Programu jako całości, a także w układzie Priorytetów i działań. Ponadto rozdział ten zawiera również wybrane informacje dotyczące realizacji finansowej Programu oraz realizacji celów w ujęciu tabelarycznym.

W kolejnych rozdziałach zawarto:

- informacje o postępach realizacji planu ewaluacji (rozdział 2 sprawozdania),
- informacje o kwestiach wpływających na realizację Programu, w tym kroki podjęte w celu zapewnienia jakości i skuteczności wdrażania Programu (rozdział 3),
- informacje o wdrożeniu Pomocy Technicznej (w tym działania podjęte w związku z utworzeniem i funkcjonowaniem KSOW oraz reklama Programu) (rozdział 4),
- podstawowe informacje dotyczące wdrażania instrumentów finansowych (rozdział 10).

W załączniku - rozdziale 11 sprawozdania zawarto tabele przedstawiające szczegółowe informacje dotyczące realizacji finansowej oraz realizacji celów i pozostałych wskaźników.

Wszelkie dane dotyczą stanu na 31 grudnia 2019 r., jeśli nie zaznaczono inaczej.

Niniejsze streszczenie obejmuje skrót najważniejszych informacji zawartych w sprawozdaniu.

INFORMACJE NA TEMAT REALIZACJI PROGRAMU

PROW 2014-2020 został opracowany na podstawie przepisów Unii Europejskiej, w szczególności rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr:

1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 oraz

1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFRROW oraz EFMiR,

a także aktów delegowanych i wykonawczych Komisji Europejskiej. Program jest wkomponowany w całościowy system polityki rozwoju kraju, w szczególności poprzez mechanizm Umowy Partnerstwa.

Podstawą prawną funkcjonowania PROW 2014-2020 w Polsce są: *ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020* (Dz. U. 2015 poz. 349, z późn. zm.), zwana dalej ustawą o PROW, oraz *ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. 2015 poz. 378, z późn. zm).

PROW 2014-2020 został przyjęty decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z dnia 12 grudnia 2014 r.

PROW 2014-2020 jest finansowany z budżetu UE (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - EFRROW) i z krajowych środków publicznych. Łączna kwota dofinansowania ze środków publicznych w ramach Programu to ponad 13,6 mld euro. Alokacja środków z budżetu UE wynosi ok. 8,7 mld euro. Udział krajowych środków publicznych wynosi ponad 4,9 mld euro.

Z budżetu PROW 2014-2020 finansowane są również zobowiązania podjęte w ramach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004-2006 i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Ogółem w ramach PROW 2014-2020 do dnia 31 grudnia 2019 r. **złożono 4 mln 544,5 tys. wniosków** o przyznanie pomocy finansowej (w tym 3,88 mln w ramach działania M13 *Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami*).

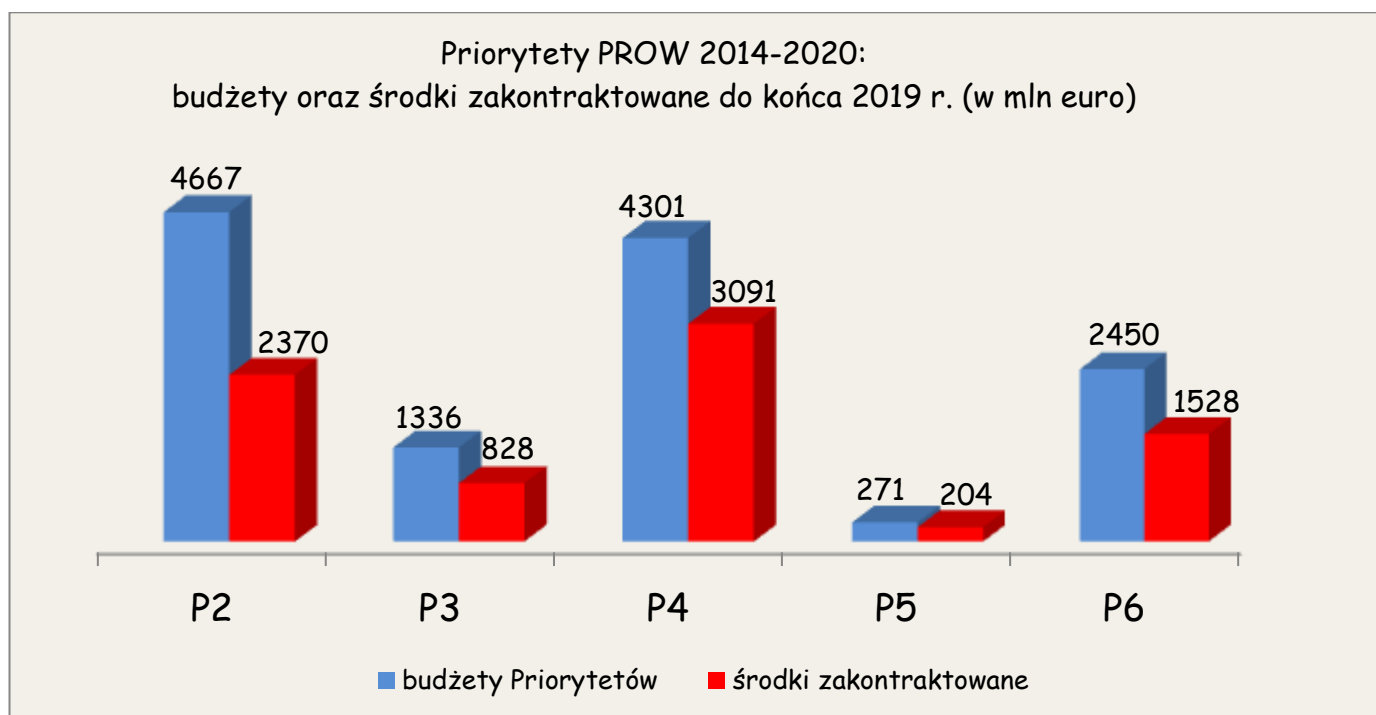
Zatwierdzono do realizacji 3 mln 803,8 tys. operacji. Do końca 2019 r. zakontraktowano 62% budżetu Programu².

Do końca okresu sprawozdawczego **zrealizowano płatności w kwocie 23 mld 811,3 mln zł (5 mld 556,6 mln euro)**, co stanowi blisko 41% budżetu Programu.

---

² Wartość uwzględnia zobowiązania z poprzednich okresów programowania.

PRIORYTETY I CELE SZCZEGÓŁOWE REALIZOWANE W RAMACH PROGRAMU

PRIORYTET 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich (P1), w tym cele szczegółowe:

1A) Wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich

1B) Wzmacnianie powiązań między rolnictwem, produkcją żywności i leśnictwem a badaniami i innowacją, w tym do celów ulepszonego zarządzania środowiskiem i lepszych wyników

1C) Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnictwa i leśnictwa

Priorytet 1 jest priorytetem horyzontalnym. Dla tego priorytetu nie został wydzielony odrębny budżet w ramach Programu. Cele Priorytetu 1 są realizowane przez działania zaprogramowane w ramach innych priorytetów: M01 Transfer wiedzy i działalność informacyjna, M02 Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw oraz M16 Współpraca.

Realizacja celów Priorytetu 1:

Wskaźnik *Procent wydatków w ramach artykułów 14, 15 i 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 w odniesieniu do ogółu wydatków poniesionych w ramach PROW 2014-2020* został zrealizowany na poziomie 6% docelowej wartości (na ten wynik wpłynęła realizacja płatności w ramach działań M01, M02 i M16).

Wskaźnik *Łączna liczba operacji współpracy otrzymujących wsparcie w ramach działania dotyczącego współpracy (art. 35 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013) (grupy, sieci/klastry, projekty pilotażowe...)* został zrealizowany na poziomie 2% (zrealizowano płatności dla pierwszych dwóch operacji).

Wskaźnik *Łączna liczba uczestników szkolenia na podstawie art. 14 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013* został zrealizowany na poziomie 2%. W ramach poddziałania *Wsparcie dla działań w zakresie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności* do końca 2019 r. zrealizowano szkolenia dla 5 644 osób.

PRIORYTET 2. Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami (P2), w tym cele szczegółowe:

2A) *Poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także różnicowania produkcji rolnej*

2B) *Ułatwianie wejścia rolników posiadających odpowiednie umiejętności do sektora rolnictwa, a w szczególności wymiany pokoleń*

Limit środków Priorytetu 2: środki ogółem **4,67 mld** euro, w tym środki EFRROW **2,97 mld** euro
Środki zakontraktowane do końca 2019 r.: **51%**; środki wypłacone: **24%**

Realizacja celów Priorytetu 2:

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych otrzymujących wsparcie z programu rozwoju obszarów wiejskich na inwestycje związane z restrukturyzacją lub modernizacją* – wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 2,97%. Do końca 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 0,94%, co oznacza 32% zakładanego celu. Podstawą do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika jest typ operacji Modernizacja gospodarstw rolnych (poddziałanie 4.1), w ramach którego do końca 2019 r. zrealizowano płatności na rzecz 14 181 gospodarstw rolnych.

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych korzystających z planów rozwoju działalności gospodarczej/ inwestycji dla młodych rolników otrzymujących wsparcie z programu rozwoju obszarów wiejskich* – wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 1,91%. Do końca 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 0,78%, co oznacza 41% zakładanego celu. Podstawą do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika jest poddziałanie 6.1 Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników, w ramach którego do końca 2019 r. zrealizowano płatności dla 11 801 gospodarstw rolnych.

PRIORYTET 3. Wspieranie organizacji łańcucha żywnościowego, w tym przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych, dobrostanu zwierząt oraz zarządzania ryzykiem w rolnictwie (P3), w tym cele szczegółowe:

3A) *Poprawa konkurencyjności producentów rolnych poprzez lepsze ich zintegrowanie z łańcuchem rolno-spożywczym poprzez systemy jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów oraz organizacje międzybranżowe*

3B) *Wspieranie zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem w gospodarstwach*

Limit środków Priorytetu 3: środki ogółem **1,34 mld** euro, w tym środki EFRROW **0,85 mld** euro
Środki zakontraktowane do końca 2019 r. – łącznie z zobowiązaniami z poprzednich okresów programowania: **62%**; środki wypłacone: **22%**

Realizacja celów Priorytetu 3:

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych otrzymujących wsparcie w ramach systemów jakości, rynków lokalnych i krótkich cykli dostaw oraz grup/organizacji producentów* – wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 4,12%. Do końca 2019 roku wskaźnik został osiągnięty na poziomie 1,37%³, co oznacza 33% zakładanego celu. Podstawą do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika są działania M03 i M09, w ramach których do końca 2019 r. wsparcie otrzymało 20 569 podmiotów.

Wskaźnik *Procent gospodarstw rolnych uczestniczących w systemach zarządzania ryzykiem* został osiągnięty na poziomie 114% zakładanej wartości. W ramach typu operacji *Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej*, stanowiącego podstawę do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika, do końca 2019 r. zrealizowano płatności na rzecz 205 gospodarstw rolnych.

PRIORYTET 4. Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów związanych z rolnictwem i leśnictwem (P4), w tym cele szczegółowe:

4A) *Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów*

4B) *Poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów*

4C) *Zapobieganie erozji gleby i poprawa gospodarowania glebą*

Limit środków Priorytetu 4: środki ogółem **4,30 mld** euro, w tym środki EFRROW **2,77 mld** euro

Środki zakontraktowane do końca 2019 r. - łącznie z zobowiązaniami z poprzednich okresów programowania: **72%**; środki wypłacone: **60%**

Realizacja celów Priorytetu 4:

Wskaźnik *Grunty rolne objęte umowami o zarządzanie przyczyniającymi się do poprawy różnorodności biologicznej (ha) (cel szczegółowy 4A) + poprawy gospodarki wodnej (ha) (cel szczegółowy 4B) + poprawy gospodarowania glebą i/zapobieganiu erozji gleby (ha) (cel szczegółowy 4C)* - realizowany jest przez wsparcie w ramach działań M10 i M11. Cel w 2019 roku został zrealizowany na poziomie 93%. Założono, że wsparciem zostanie objęta powierzchnia 1,509 mln ha. W 2019 roku wsparciem objęto 1,401 mln ha.

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych w ramach umów o zarządzanie wspierających różnorodność biologiczną lub krajobrazy* - wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 7,99% (co odpowiada powierzchni 1,154 mln ha). W 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 7,32% (wsparciem objęto powierzchnię 1,057 mln ha gruntów rolnych), co oznacza 92% zakładanego celu.

Wskaźnik *Procent lasów/innych zalesionych obszarów w ramach umów o zarządzanie wspierających różnorodność biologiczną* realizowany jest przez wsparcie w ramach poddziałania 8.5. Wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 0,50% (co odpowiada powierzchni 46,80 tys. ha). Do końca 2019 r. nie realizowano płatności w ramach poddziałania 8.5.

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych w ramach umów o zarządzanie dotyczących poprawy gospodarki wodnej* - wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 7,85% (co odpowiada powierzchni 1,135 mln ha).

---

³ Automatycznie obliczona wartość wskaźnika w tabelach rozdziału 11 wynosi 1,13%, co wynika z ujęcia wyłącznie płatności z jednego roku kalendarzowego.

W 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 7,23% (wsparciem objęto powierzchnię 1,044 mln ha gruntów rolnych), co oznacza 92% zakładanego celu.

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych w ramach umów o zarządzanie dotyczących poprawy gospodarowania glebą i/lub zapobiegania erozji gleby* - wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 10,44% (co odpowiada powierzchni 1,508 mln ha). W 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 9,70% (wsparciem objęto powierzchnię 1,401 mln ha gruntów rolnych), co oznacza 93% zakładanego celu.

Wskaźnik *Procent gruntów leśnych w ramach umów o zarządzanie wspierających różnorodność biologiczną* realizowany jest przez wsparcie w ramach poddziałania 8.5. Wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 0,50% (co odpowiada powierzchni 46,80 tys. ha). Do końca 2019 r. nie realizowano płatności w ramach poddziałania 8.5.

PRIORYTET 5. Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu (P5), w tym cel szczegółowy:

5E) *Promowanie ochrony pochłaniaczy dwutlenku węgla oraz pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie*

Limit środków Priorytetu 5: środki ogółem **271,0 mln** euro, w tym środki EFRROW **172,4 mln** euro
Środki zakontraktowane do końca 2019 r. - łącznie z zobowiązaniami z poprzednich okresów programowania: **75%**; środki wypłacone: **42%**

Realizacja celów Priorytetu 5:

Wskaźnik *Grunty rolne i leśne objęte umowami o zarządzanie przyczyniającymi się do pochłaniania CO₂ i ochrony pochłaniaczy CO₂ (ha) (cel szczegółowy 5E) + Grunty rolne objęte umowami o zarządzanie w celu redukcji emisji gazów cieplarnianych lub amoniaku (ha) (cel szczegółowy 5D) + Grunty nawadniane, na których wprowadza się bardziej efektywne systemy nawadniające (ha) (cel szczegółowy 5A)* - realizowany jest przez wsparcie w ramach działania M08. Cel został do końca roku sprawozdawczego zrealizowany na poziomie 75%. Założono, że wsparciem zostanie objęta powierzchnia 4 800 ha. Do końca 2019 roku wsparciem objęto 3 579 ha.

Wskaźnik *Procent gruntów rolnych i leśnych objętych umowami o zarządzanie przyczyniającymi się do pochłaniania dwutlenku węgla i ochrony węgla* - wskazana w PROW wartość docelowa wskaźnika wynosi 0,02% (wartość dokładna 0,0202%), co odpowiada powierzchni 4 800 ha. Do końca 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 0,015% (wsparciem objęto powierzchnię 3 579 ha gruntów rolnych). Zakładany cel został zrealizowany w 75%.

PRIORYTET 6. Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich (P6), w tym cele szczegółowe:

6A) *Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy*

6B) *Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich*

Limit środków Priorytetu 6: środki ogółem **2,45 mld** euro, w tym środki EFRROW **1,56 mld** euro
Środki zakontraktowane do końca 2019 r.: **63%**; środki wypłacone: **42%**

Realizacja celów Priorytetu 6:

Wskaźnik *Miejsca pracy stworzone w ramach projektów objętych wsparciem* - wartość docelowa wskaźnika wynosi 16 550 miejsc pracy. Do końca 2019 r. wskaźnik został osiągnięty na poziomie 1,9%. Podstawą do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika jest poddziałanie 6.2, w ramach którego utworzono 320 miejsc pracy.

Wskaźnik *Procent ludności wiejskiej objętej strategiami lokalnego rozwoju* - wartość docelowa wskaźnika wynosi 58,19%. Do końca okresu sprawozdawczego wskaźnik został osiągnięty na poziomie 72,65%, co oznacza 125% zakładanego celu. Wybrane do realizacji strategie rozwoju lokalnego dotyczą obszaru zamieszkałego przez 20 mln 126 tys. osób.

Wskaźnik *Procent ludności wiejskiej korzystającej z ulepszonych usług / infrastruktury* - wartość docelowa wskaźnika wynosi 5,41%. Do końca 2019 roku wskaźnik został osiągnięty na poziomie 9,34%, co oznacza 173% zakładanego celu. Podstawą do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika jest działanie M07. Szacuje się, że z infrastruktury ulepszonej w ramach operacji zrealizowanych w tym działaniu korzystać będzie 2 mln 589 tys. osób.

Wskaźnik *Miejsca pracy stworzone w ramach projektów objętych wsparciem (LEADER)* – wartość docelowa wskaźnika wynosi 5 943 miejsc pracy. Do końca 2019 roku cel został osiągnięty na poziomie 109%. Podstawą do obliczenia stopnia realizacji ww. wskaźnika jest poddziałanie 19.2, w ramach którego utworzono dotychczas 6 499 miejsc pracy.

STAN REALIZACJI PROW 2014-2020 NA 31 GRUDNIA 2019 R.

Działanie / poddziałanie		Limit środków [zł]	Zawarte umowy / wydane decyzje (czynne)*			Zrealizowane płatności					Limit środków [euro]
Kod	Nazwa		liczba	kwota [zł]	% limitu EFRROW	liczba różnych beneficjentów	kwota [zł]		kwota [euro]	% limitu EFRROW	
				ogółem	ogółem		ogółem	EFRROW	ogółem		
1	Transfer wiedzy i działalność informacyjna	250 639 413	25	9 078 260	3,62%	8	2 077 782	1 322 092	478 320	0,82%	57 999 757
1.1	Wsparcie kształcenia zawodowego i nabywania umiejętności		25	9 078 260		8	2 077 782	1 322 092	478 320		
1.2	Wsparcie na demonstracje i działania informacyjne		0	0		0	0	0	0		
2	Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw	324 268 635	60	164 182 129	50,63%	18	52 395 516	33 339 267	12 084 403	16,11%	75 000 519
2.1	Świadczenie kompleksowej porady dla rolnika		57	163 764 434		16	52 029 337	33 106 267	11 998 961		
	Świadczenie kompleksowej porady dla właściciela lasu										
2.3	Wsparcie na szkolenia doradców		3	417 695		2	366 179	233 000	85 443		
3	Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych	142 176 075	2 722	70 378 993	49,50%	10 121	51 346 803	32 671 880	11 985 005	36,31%	33 003 300
3.1	Zobowiązania 2007-2013 i 2014-2020		2 699	40 211 387		10 099	25 693 559	16 348 721	5 964 797		
	Zobowiązania 2014-2020			17 407 516			4 317 688	2 747 329	1 003 690		
	Zobowiązania 2007-2013			22 803 871			8 304	21 375 871	13 601 393		
3.2	Wsparcie na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych		23	30 167 606		22	25 653 244	16 323 159	6 020 208		
4	Inwestycje w środki trwałe	16 472 626 828	33 122	9 550 849 377	57,98%	15 706	3 374 847 550	2 202 952 112	789 027 284	20,67%	3 817 025 000
4.1	Modernizacja gospodarstw rolnych	10 776 597 030	28 872	5 626 897 031	52,21%	14 186	2 444 377 491	1 555 357 351	571 992 370	22,88%	2 499 997 963
	Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000	513 289 338	1 469	224 264 588	43,69%	1 152	153 046 958	151 688 307	35 570 824	29,91%	118 937 106
	Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (w tym "Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN")	390 322 472	1 584	112 470 155	28,81%	87	3 387 786	3 387 786	795 553	0,88%	90 338 894
4.2	Przetwórstwo i marketing produktów rolnych	3 562 287 840	1 059	2 397 137 173	67,29%	463	677 556 775	431 129 374	158 316 000	19,24%	823 052 019
4.3	Scalanie gruntów	1 230 130 148	138	1 190 080 428	96,74%	22	96 478 540	61 389 295	22 352 538	7,85%	284 699 018
5	Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich środków zapobiegawczych	531 207 302	2 209	150 016 303	28,24%	582	40 199 180	25 578 736	9 343 204	7,60%	122 970 926
5.1	Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej		1 812	132 992 005		259	27 193 262	17 303 071	6 318 845		

Działanie / poddziałanie		Limit środków [zł]	Zawarte umowy / wydane decyzje (czynne)*			Zrealizowane płatności					Limit środków [euro]
Kod	Nazwa		liczba	kwota [zł]	% limitu EFRROW	liczba różnych beneficjentów	kwota [zł]		kwota [euro]	% limitu EFRROW	
				ogółem	ogółem		ogółem	EFRROW	ogółem		
5.2	Inwestycje odtwarzające potencjał produkcji rolnej		397	17 024 298		323	13 005 919	8 275 665	3 024 359		
6	Rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej	8 799 558 845	38 223	3 412 773 636	38,78%	31 103	2 308 273 829	1 468 754 633	539 800 739	26,45%	2 040 859 265
6.1	Premie dla młodych rolników	3 099 167 869	13 777	1 417 250 000	45,73%	11 801	986 800 000	627 900 840	229 880 752	32,02%	717 978 630
6.2	Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej	1 464 814 862	2 198	219 800 000	15,01%	1 619	135 060 000	85 938 678	31 649 497	9,33%	339 359 101
6.3	Restrukturyzacja małych gospodarstw	3 209 121 639	20 401	1 224 060 000	38,14%	16 158	782 676 000	498 016 739	184 373 706	24,73%	745 527 034
6.4	Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych	1 000 641 028	1 280	541 528 087	54,12%	1 010	393 951 223	250 671 161	91 608 668	39,49%	231 997 643
6.5	Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa	25 813 448	567	10 135 550	39,26%	537	9 786 606	6 227 215	2 288 116	38,16%	5 996 857
7	Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich	5 963 644 558	3 784	4 340 990 807	72,79%	1 483	2 967 434 663	1 888 178 664	693 717 586	50,02%	1 386 938 080
7.2	Budowa lub modernizacja dróg lokalnych		2 192	2 169 628 071		1 102	1 744 011 990	1 109 714 822	409 775 931		
	Gospodarka wodno-ściekowa		775	1 534 181 325		642	1 078 284 993	686 112 738	250 292 368		
7.4	Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej		562	369 314 073		88	38 797 318	24 686 733	8 990 325		
	Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów		177	221 640 214		94	102 862 732	65 451 556	23 855 712		
7.6	Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego		78	46 227 125		9	3 477 631	2 212 816	803 249		
8	Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów		1 297 778 925	9 890		881 508 320	67,92%	17 491	484 792 054		308 472 641
8 - w tym:	Zobowiązania z PROW 2014-2020		9 836	71 172 120		2 059	52 242 586	33 241 904	12 154 581		
	Zobowiązania z PROW 2007-2013		54	406 266 000		9 320	230 480 583	146 654 465	53 841 802		
	Zobowiązania z PROW 2004-2006					7 599	202 068 884	128 576 272	46 958 647		
9	Tworzenie grup producentów i organizacji producentów	928 734 928	313	725 501 218	78,12%	1 011	373 355 314	235 021 475	86 782 723	40,31%	215 268 848
w tym:	Zobowiązania 2014-2020		313	447 156 358		256	103 622 655	63 390 594	24 144 507		
	Zobowiązania 2007-2013			278 344 859		755	269 732 659	171 630 882	62 638 216		
10	Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne	5 912 945 934	307 417	5 335 211 279	90,23%	98 062	3 684 119 401	2 344 186 245	856 241 671	62,65%	1 366 679 125
10 - w tym:	Zobowiązania z PROW 2014-2020		163 729	3 794 108 279		65 764	2 144 153 035	1 364 323 547	499 486 082		
	Zobowiązania z PROW 2007-2013		143 688	1 541 103 000		57 600	1 539 922 248	979 834 627	356 745 025		
11	Rolnictwo ekologiczne	3 024 483 282	80 000	2 001 879 976	66,19%	26 727	1 252 670 018	797 069 487	292 116 247	41,73%	699 942 890

Działanie / poddziałanie		Limit środków [zł]	Zawarte umowy / wydane decyzje (czynne)*			Zrealizowane płatności					Limit środków [euro]
Kod	Nazwa		liczba	kwota [zł]	% limitu EFRROW	liczba różnych beneficjentów	kwota [zł]		kwota [euro]	% limitu EFRROW	
				ogółem	ogółem		ogółem	EFRROW	ogółem		
11 - w tym:	Zobowiązania 2014-2020		40 117	1 442 390 076		14 681	692 789 319	440 817 748	162 516 226		
	Zobowiązania 2007-2013		39 883	559 489 900		17 890	559 880 699	356 251 739	129 600 021		
13	Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami	8 535 124 919	3 311 269	5 678 998 901	66,54%	945 793	5 992 137 392	3 812 778 053	1 395 797 006	70,38%	1 983 293 170
13 - w tym:	Zobowiązania 2014-2020		3 310 460	5 674 995 361		945 708	5 989 712 331	3 811 234 990	1 395 230 841		
	Zobowiązania 2007-2013 (część kamp. 2014)		809	4 003 540		812	2 425 060	1 543 063	566 165		
14	Dobrostan zwierząt		0	0		0	0	0	0	0,00%	50 000 000
16	Współpraca	380 268 566	30	78 195 727	20,56%	2	1 022 057	650 335	234 021	0,27%	87 998 186
19	Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER	3 405 754 871	14 100	2 263 538 090	66,46%	9 995	1 571 577 899	891 649 481	365 674 051	46,47%	786 980 355
19.1	Wsparcie przygotowawcze		299	37 180 000		299	37 156 680	23 642 795	8 641 729		
19.2	Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju		13 410	1 648 784 848		9 883	1 153 309 271	680 463 954	269 252 473		
19.3	Wdrażanie projektów współpracy		118	36 024 020		216	20 147 437	7 225 583	4 678 796		
19.4	Wsparcie kosztów bieżących i aktywizacji		273	541 549 222		274	360 964 512	180 317 148	83 101 054		
20	Pomoc techniczna	1 393 088 067	660	535 089 565	38,41%	42	401 526 508	255 491 314	93 813 449	29,02%	323 277 848
	Renty strukturalne	1 182 377 959		1 259 849 130	106,55%	53 466	1 253 534 545	797 619 681	296 588 667	112,35%	263 985 099
RAZEM		58 543 906 865	3 803 824	36 458 041 711	62,37%	1 064 784	23 811 310 511	15 095 736 097	5 556 639 408	40,66%	13 562 211 428
RAZEM - z uwzględnieniem instrumentów finansowych		58 760 739 106									13 612 211 428

* W przypadku działań wieloletnich: 3,1,8,9,10,11 i Renty strukturalne - kwoty umów/decyzji odnoszą się do szacowanych wypłat dla beneficjentów, którzy podjęli zobowiązania w ramach PROW 2004-2006, PROW 2007-2013 oraz PROW 2014-2020 i które mogą być finansowane w ramach budżetu PROW 2014 - 2020.

POSTĘPY W REALIZACJI PLANU EWALUACJI

Plan ewaluacji na 2019 rok został przygotowany przez komórkę organizacyjną odpowiedzialną za koordynację działań ewaluacyjnych programu oraz pozytywnie zaopiniowany przez Grupę Zarządzającą Ewaluacją PROW 2014-2020.

Zgodnie z przyjętym rocznym planem ewaluacji, w 2019 roku:

1. Zrealizowano badanie *Ocena rezultatów wdrażania i oddziaływania Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w latach 2014-2018*.

Badanie realizowane było w związku z koniecznością odpowiedzi w sprawozdaniu rocznym za 2019 rok na pytania ewaluacyjne zawarte w załączniku V do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 808/2014 .

Wyniki badania zostały szczegółowo przedstawione w sprawozdaniu rocznym za 2019 rok.

Celem badania była kompleksowa ocena oddziaływania i skuteczności realizacji PROW 2014-2020.

Badanie zrealizowane zostało w następujących częściach (zadaniach):

- **część I** (Zadanie I) – konkurencyjność, innowacja, transfer wiedzy – wykonawcą badania jest Ecorys Polska sp. z o. o.

- **część II** (Zadanie II) – środowisko, klimat – wykonawcą badania jest Konsorcjum Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB oraz Instytut Technologiczno– Przyrodniczy.

- **część III** (Zadanie III) – zatrudnienie, rozwój lokalny - wykonawcą badania jest Konsorcjum w składzie Evalu sp. z o. o. oraz Ecorys Polska sp. z o. o.

- **część IV** (Zadanie IV) – Pomoc Techniczna, Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich - wykonawcą badania jest Konsorcjum w składzie Evalu sp. z o. o. oraz Ecorys Polska sp. z o. o.

2. Przeprowadzono badanie ewaluacyjne *Określenie optymalnego modelu funkcjonowania Lokalnych Grup Działania w nowej perspektywie finansowej oraz ocena jakości i efektywności ich funkcjonowania*.

Badanie zostało wykonane przez Evaluation for Government Organizations s.c. w okresie maj – wrzesień 2019 roku.

Cele badania: Ocena jakości i efektywności funkcjonowania Lokalnych Grup Działania oraz identyfikacja różnych modeli funkcjonowania LGD i realizacji LSR wraz z określeniem modelu optymalnego.

Na podstawie wyników badania Wykonawca sformułował propozycje mające na celu usprawnienie działalności LGD w kolejnym okresie programowania oraz wskazał rekomendacje dla podejścia Leader po 2020 roku.

3. Przygotowano pełną dokumentację przetargową (Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia, Specyfikację Istotnych Warunków Zamówienia) w zakresie oceny ex ante Planu Strategicznego WPR na lata 2021-2027 (PS WPR 2021-2027).

Inne działania z zakresu ewaluacji, podjęte w 2019 roku:

1. Przedstawiciele jednostki ewaluacyjnej IZ aktywnie uczestniczyli we wszystkich posiedzeniach Grupy Ekspertów ds. Monitorowania i Ewaluacji WPR oraz warsztatach organizowanych przez HELPDESK. Podejście metodologiczne i wyniki badania z Zadania I ewaluacji *Ocena rezultatów wdrażania i oddziaływania PROW 2014-2020* były prezentowane przez przedstawiciela ewaluatora jako „case study” na międzynarodowych warsztatach, organizowanych przez Evaluation Helpdesk w Sewilli.

2. W dniach 16 - 18 grudnia 2019 r. Instytucja Zarządzająca przeprowadziła cykl 3 jednodniowych szkoleń dla przedstawicieli Lokalnych Grup Działania, dotyczących realizowania przez LGD zadań związanych z ewaluacją PROW 2014-2020. Głównym celem szkoleń było wsparcie merytoryczne LGD do zarządzania procesem ewaluacji ex post LSR, na etapie przygotowania do ewaluacji, wyboru ewaluatora, współpracy w procesie badania ewaluacyjnego i wykorzystania wyników ewaluacji. Celami uzupełniającymi było wywołanie głębszej refleksji przedstawicieli LGD w zakresie potrzeby ewaluacji ze względu na podnoszenie jakości zarządzania procesem realizacji LSR oraz poszerzenie wiedzy przedstawicieli LGD w zakresie wyboru ewaluatora i metod współpracy w procesie ewaluacji.

3. W listopadzie 2019 r. odbyło się spotkanie Grupy Zarządzającej Ewaluacją PROW 2014-2020 oraz spotkanie z Ekspertem Geograficznym Evaluation Helpdesk. Grupa Zarządzająca Ewaluacją pozytywnie zaopiniowała Plan Ewaluacji na 2019 rok oraz brała aktywny udział w warsztatach Helpdesk o tematyce związanej z oceną ex ante PS WPR 2021-2027.

Wszystkie raporty z przeprowadzonych badań dostępne są na stronach internetowych MRiRW (www.gov.pl/web/rolnictwo/ewaluacja).

DZIAŁANIA PODJĘTE W CELU ZAPEWNIENIA JAKOŚCI I SKUTECZNOŚCI WDRAŻANIA PROGRAMU

Prowadzenie działań dotyczących zapewnienia skutecznej realizacji Programu jest zadaniem instytucji zarządzającej (IZ).

W 2019 roku w ramach działań dotyczących zapewnienia skutecznej realizacji Programu instytucja zarządzająca wydała 41 rozporządzeń dotyczących Programu, w tym rozporządzenia nowelizujące dotychczasowe przepisy dotyczące wdrażania poszczególnych działań, poddziałań lub typów operacji.

Ponadto w 2019 roku trzykrotnie nowelizowana była ustawa o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Instytucja zarządzająca w 2019 roku opracowała i przedstawiła szereg propozycji zmian Programu. Propozycje te były następnie opiniowane i zatwierdzane przez Komitet Monitorujący PROW 2014-2020.

W 2019 r. odbyło się jedno posiedzenie Komitetu. Komitet przyjął szereg uchwał, w tym w sprawie zmian PROW 2014-2020 oraz warunków dostępu do wsparcia.

Najbardziej istotne propozycje modyfikacji PROW 2014-2020 objęły:

- 1) wprowadzenie nowego działania M14 Dobrostan zwierząt;
- 2) przesunięcie dostępnych środków pomiędzy poszczególnymi działaniami, w celu optymalizacji możliwości ich wykorzystania;
- 3) złagodzenie dostępu do wsparcia w ramach działania M02 Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw, w poddziałaniu 2.3 Wsparcie dla szkolenia doradców w zakresie doświadczenia w realizacji studiów podyplomowych;
- 4) zwiększenie limitu pomocy w ramach poddziałania 19.3 Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania z 5% do 10% środków przeznaczonych na realizację poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność;
- 5) wprowadzenie nowej delimitacji ONW na podstawie kryteriów biofizycznych oraz zwiększenie wsparcia ONW typ górski i specyficzny dla gospodarstw utrzymujących odpowiednią obsadę zwierząt.

W roku 2019 Komitet podjął także w trybie obiegowym uchwałę nr 163 w sprawie zmian Planu finansowego PROW, dotyczącą dalszych przesunięć dostępnych środków pomiędzy poszczególnymi działaniami.

W 2019 r. kontynuowane były prace związane z uruchomieniem instrumentów finansowych w ramach Programu. Przygotowane i opublikowane zostały dokumenty: „Ocena ex-ante zasadności zastosowania instrumentów finansowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020” oraz „Ocena ex-ante ryzyka dla zastosowania instrumentów finansowych o charakterze gwarancyjnym w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020”.

Po wejściu w życie zmiany ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach PROW na lata 2014-2020, oraz po zatwierdzeniu (w kwietniu 2019 r.) zmiany PROW, m.in. w zakresie rozszerzenia możliwości udzielania wsparcia w ramach PROW o instrumenty finansowe, w dniu 30 lipca 2019 r. na podstawie umowy zawartej pomiędzy Ministrem Rolnictwa i Rozwoju Wsi a Bankiem Gospodarstwa Krajowego (BGK), powstał Fundusz Gwarancji Rolnych (gwarancja FGR) w PROW 2014-2020. Po podpisaniu umowy, MRiRW i ARiMR wspólnie opracowały dokumenty aplikacyjne dla banków.

We wrześniu 2019 r. BGK złożył pierwszy wniosek o płatność do ARiMR. Następnie rozpoczęto proces podpisywania umów pomiędzy BGK a bankami kredytującymi. W listopadzie 2019 r. udzielony został pierwszy kredyt objęty gwarancją FGR.

W 2019 roku odbywały się kolejne nabory wniosków o przyznanie pomocy, w tym m.in. w ramach działań o stosunkowo niskim poziomie wykorzystania środków:

- w ramach działania M04 zostały przeprowadzone nabory w ramach wszystkich instrumentów wsparcia - 2 nabory w ramach *Modernizacji gospodarstw rolnych* (1 dotyczący obszarów a,b,c oraz

I dotyczący obszaru e) - złożono ponad 2,1 tys. wniosków; 1 nabór w ramach *Inwestycji w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000* - złożono 650 wniosków; w ramach *Inwestycji mających na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych zakończono nabór rozpoczęty w 2018 r.* - złożonych blisko 2,9 tys. wniosków - i ogłoszono kolejny nabór; zrealizowano także 2 nabory w ramach poddziałania *Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój (Przetwórstwo i marketing produktów rolnych)* - złożonych 911 wniosków; a także 7 naborów wojewódzkich w ramach poddziałania *Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa (Scalanie gruntów)*;

- w ramach działania M06 zostały przeprowadzone nabory w ramach wszystkich instrumentów wsparcia - 1 nabór w ramach poddziałania *Pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników (Premie dla młodych rolników)* - złożono 7,1 tys. wniosków; 2 nabory w ramach poddziałania *Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich* - złożono 7,6 tys. wniosków; 3 nabory w ramach poddziałania *Pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw (Restrukturyzacja małych gospodarstw)* - złożono blisko 18 tys. wniosków; 1 nabór w ramach poddziałania *Wsparcie inwestycji w tworzenie i rozwój działalności pozarolniczej (Rozwój przedsiębiorczości - rozwój usług rolniczych)* - 1,1 tys. wniosków; 1 nabór w ramach poddziałania *Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu dla małych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi (Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa)* - złożono 52 wnioski;

- w ramach działania M02 zostały przeprowadzone 2 zamówienia na wyłonienie beneficjenta poddziałania 2.3 w trybie ustawy Prawo zamówień publicznych (wpłynęły łącznie 24 oferty),

- w ramach działania M16 kontynuowany był nabór wniosków rozpoczęty pod koniec 2018 roku - złożono 90 wniosków o przyznanie pomocy.

Jednocześnie, w celu przyspieszenia obsługi wniosków o przyznanie pomocy w zakresie wybranych instrumentów wsparcia, instytucja zarządzająca w 2019 r. opracowała wspólnie z ARiMR harmonogram obsługi wniosków o przyznanie pomocy dla instrumentów, dla których termin rozpatrywania upłynął bądź niebawem upłynie. Dane dotyczące obsługi tych wniosków przekazywane były przez ARiMR w cyklach cotygodniowych. Harmonogram obsługi wniosków o przyznanie pomocy był systematycznie uzupełniany o kolejne instrumenty wsparcia, dla których zbliżał się termin na rozpatrzenie wniosków.

Obecnie nie odnotowuje się większych opóźnień w obsłudze wniosków przez ARiMR. Są one rozpatrywane w terminach określonych przepisami rozporządzeń dla poszczególnych typów operacji oraz zgodnie z przyjętym harmonogramem.

Należy stwierdzić, że obecnie w ramach działań M04 i M06 osiągnięty poziom kontraktacji oraz prognozy jego dalszego wzrostu uwzględniające wnioski złożone w ramach kolejnych naborów nie wskazują na ryzyko niewykorzystania środków.

Stosunkowo wolne tempo kontraktacji w ramach działań M01 i M02 wynika między innymi ze specyfiki trybu wyboru beneficjentów, który jest dokonywany jest na podstawie ustawy Pzp (zgodnie z art. 15 ust. 3 rozporządzenia 1305/2013 oraz art. 7 rozporządzenia wykonawczego 808/2014). Ogłoszenia w sprawie udzielenia zamówienia publicznego są publikowane po otrzymaniu od MRiRW

założeń, tj. tematu operacji, z uwzględnieniem zagadnień określonych w PROW 2014-2020 oraz szczegółowego programu szkolenia, z uwzględnieniem czasu wymaganego na realizację poszczególnych zagadnień, a także formy, metod i warunków przeprowadzenia operacji. Ponadto, zgodnie z przepisami rozporządzeń wykonawczych dla działań M01 i M02, po zakończeniu postępowań o udzielenie zamówienia wyłonieni wykonawcy są zobowiązani do przekazania dokumentów przed podpisaniem umowy o przyznaniu pomocy. Uzgodnienie tych dokumentów z beneficjentami niejednokrotnie w znacznym stopniu wydłuża czas na podpisanie umów. Tak określony tryb wyboru beneficjenta w ramach procedury zamówień publicznych, choć wydłuża czas realizacji przedsięwzięć, ułatwia rozliczenie realizacji operacji zarówno po stronie beneficjenta jak również ARiMR.

Już po zakończeniu roku sprawozdawczego przeprowadzone zostały w ramach poddziałań M01 i M02 kolejne postępowania dotyczące wyboru beneficjentów:

- w ramach poddziałania 1.1 w lipcu 2020 r. ogłoszono zamówienie w trybie przetargu nieograniczonego na wyłonienie beneficjenta poddziałania;
- w ramach poddziałania 2.1 w czerwcu 2020 r. ogłoszono zamówienie w trybie przetargu nieograniczonego na wyłonienie beneficjenta poddziałania, a w sierpniu 2020 r. kolejne zamówienie dotyczące województwa lubuskiego;
- w ramach poddziałania 2.3 w maju oraz październiku 2020 r. ogłoszono kolejne zamówienia w trybie przetargu nieograniczonego na wyłonienie beneficjenta poddziałania.

Obecnie trwają prace związane z ogłoszeniem postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w ramach poddziałania 1.2 (tj. szacowanie wartości przedmiotu zamówienia oraz przygotowywanie dokumentów aplikacyjnych i przetargowych).

W działaniu M02 w ramach przeprowadzonych bądź prowadzonych postępowań zostanie zakontraktowane ok. 320 mln zł, do zakontraktowania pozostaje ok 14,7 mln złotych – w 2021 r. planowane jest ogłoszenie postępowania w ramach poddziałania 2.3, w ramach którego przewiduje się zakontraktowanie pozostałej części środków dostępnych na realizację tego działania.

W działaniu M01 w ramach dotychczas prowadzonej pierwszej edycji konkursu oraz trwającego (przeprowadzonego w 2020 r.) postępowania o udzielenie zamówienia publicznego prognozuje się zakontraktowanie ok. 93,7 mln, kwota ok. 173,9 mln zostanie wydatkowana w kolejnych postępowaniach, w tym w postępowaniu z poddziałania 1.2, które planowane jest do uruchomienia do końca 2020 r.

W ramach działania M16 w 2019 r. wprowadzono następujące zmiany przepisów, mające na celu usprawnienie realizacji działania:

- umożliwienie ponoszenia w ramach badań kosztów usług innych niż usługi rolnicze;
- dodanie zakupu nowych środków transportu do katalogu kosztów kwalifikowalnych;
- obniżenie poziomu minimalnej liczby punktów, jakie musi otrzymać operacja (z 24 na 18 pkt);
- bardziej elastyczne podejście do kwestii składania weksla przez beneficjentów;
- umożliwienie ponoszenia kosztów kwalifikowalnych operacji od dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, a nie jak dotychczas od dnia podpisania umowy;
- skrócenie z 4 do 2 miesięcy czasu na rozpatrzenie wniosku o płatność, a także wypłaty pomocy - nie później niż w terminie 3 miesięcy od złożenia wniosku o płatność;
- wprowadzenie możliwości częstszego (co 2 miesiące zamiast co 4 miesiące) składania wniosku o płatność;

- wyeliminowanie możliwości odrzucenia wniosku z uwagi na niedołączenie do wniosku dokumentów niemających kluczowego znaczenia dla procesu przyznawania pomocy.

Ponadto, wzorem innych państw UE, np. Włoch, uproszczono podejście do oceny innowacyjnego charakteru operacji. Zgodnie z nowymi zasadami, obowiązującymi w III naborze dla działania Współpraca, opinia o innowacyjności (sporządzana przez jednostkę naukową z odpowiednią kategorią i mająca charakter ekspercki) jest dokumentem preselekcyjnym i przesądza o innowacyjności operacji, co stanowi warunek dostępu do pomocy. Nie może być ona podważana przez eksperta ARiMR na etapie weryfikacji wniosku.

Przed naborem wniosków przeprowadzonym na początku 2020 r. w ramach działania M16 zorganizowano kampanię informacyjno - szkoleniową dla potencjalnych wnioskodawców działania, uwzględniającą informacje dotyczące wymogów, jakie musi spełniać dokumentacja niezbędna do przyznania pomocy oraz najczęściej występujące błędy popełniane przez wnioskodawców.

ROZPOWSZECHNIANIE INFORMACJI O PROGRAMIE

Podczas realizacji operacji objętych Planem operacyjnym Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) na lata 2018-2019 zapewniano upowszechnienie informacji o PROW 2014-2020, w tym o KSOW.

Upowszechnianie informacji o PROW było realizowane na podstawie rozporządzenia wykonawczego Komisji UE nr 808/2014 z dnia 17 lipca 2014 r., Strategii komunikacji, Księgi wizualizacji znaku PROW 2014-2020 oraz wytycznych instytucji zarządzającej.

Podstawową formą przekazywania informacji były konferencje, spotkania szkoleniowo-informacyjne, warsztaty, szkolenia i spotkania informacyjne, podczas których przekazywano informacje o działaniach PROW 2014-2020 i dystrybuowano materiały informacyjno-promocyjne dotyczące PROW.

Utrzymywany był kontakt ze środkami masowego przekazu: telewizją, radiem, prasą, w szczególności poprzez emisję audycji radiowych w krajowych i regionalnych rozgłośniach radiowych oraz poruszanie wątków na temat PROW w programach i audycjach telewizyjnych w krajowych stacjach.

Informacje dotyczące PROW udzielane były podczas międzynarodowych, ogólnopolskich i lokalnych imprez o charakterze rolniczym, targów, imprez plenerowych – w formie stoisk informacyjnych, podczas których dystrybuowano materiały informacyjne i promocyjne.

Wszystkie jednostki prowadziły strony internetowe poświęcone PROW 2014-2020. W serwisach można było znaleźć informacje dotyczące: aktualności, założeń programowych, legislacji krajowej i unijnej, ogłoszeń o naborach wniosków, informacji o procedurach wypełniania wniosków oraz informacji o szkoleniach z zakresu PROW 2014-2020. Na portalu www.ksow.pl oraz na kanałach KSOW w social mediach (Facebook, Twitter, Instagram) zamieszczano zaproszenia i informacje o inicjatywach na obszarze UE, dotyczących obszarów wiejskich, w tym też realizowanych w ramach PROW 2014-2020, ponadto publikowano przykłady dobrych praktyk, sfinansowanych ze środków PROW 2014-2020, a także opisy i relacje z działań realizowanych w ramach Planu działania jednostki

centralnej KSOW. Zamieszczane informacje przygotowywane były tak, by jednoznacznie wskazywać na źródło finansowania inicjatyw.

Działania informacyjne prowadzone były również poprzez kontakt bezpośredni w punktach informacyjnych PROW 2014-2020. Jednostki regionalne udzieliły w tych punktach w 2019 r. ponad 9 tysięcy konsultacji. Przykładowo w województwie lubelskim dotarcie do szerszej grupy odbiorców w celu zapewnienia upowszechniania Programu, możliwe było dzięki mobilnemu punktowi informacyjnemu. Kontakt bezpośredni i dystrybucja materiałów informacyjnych w punkcie informacyjnym na temat funduszy europejskich wpłynęła na większą rozpoznawalność PROW. Punkt mobilny został oznaczony logotypami zgodnie z Księgą wizualizacji znaku PROW 2014-2020. Dzięki obecności na wielu imprezach organizowanych w ww. województwie przekazano informacje ponad tysiącu osób na temat programu.

Zapewniano upowszechnienie informacji o PROW, w tym o Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, w sposób dostosowany do sposobu realizacji operacji. Do informowania i rozpowszechniania informacji o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z warunkami określonymi w Księdze wizualizacji znaku PROW 2014-2020, zobowiązywano w umowach wykonawców poszczególnych zadań oraz Partnerów KSOW w ramach realizowanych operacji.

Ponadto jednostki wdrażające zapewniały obowiązek informowania także we własnym zakresie, np. poprzez udostępnianie banerów / roll-upów / plakatów opatrzonych logotypami zgodnie z Księgą wizualizacji znaku PROW 2014-2020 i przekazywanie informacji ustnej w trakcie realizacji operacji np. konferencji, szkoleń, wyjazdów oraz zamieszczaniu informacji na portalu KSOW.